

LIITE 2 (täydennetty 14.1.2010)

SÄHKÖISEN ÄÄNESTYKSEN VIIMEAIKAISESTA EUROOPPALAISESTA KEHITYKSESTÄ

Sähköistä äänestystä on viimeisten vuosien aikana käytetty, kokeiltu ja suunniteltu vaihtelevin kokemuksin monissa eri valtioissa, muun muassa Euroopassa, Yhdysvalloissa, latinalaisessa Amerikassa ja Australiassa. Seuraavassa esitetään lyhyt selostus sähköisen äänestyksen viimeaikaisesta kehityksestä eräissä Euroopan valtioissa.

Hollannissa koneellista äänestystä on käytetty jo 1970-luvulta lähtien. Koneäänestys on ollut käytännössä vallitseva äänestystapa kaikilla Hollannin äänestyspaikoilla. Tämän vuosikymmenen alussa Hollannissa kehitettiin myös Internet-äänestämistä ulkohollantilaisille. Vuosikymmenen puolivälissä eräät kansalaisjärjestöt pystyivät kuitenkin osoittamaan, että Hollannin äänestyskoneissa oli merkittäviä tietoturvaan liittyviä ongelmia. Tästä johtuen Hollanti on päättänyt toistaiseksi luopua sekä koneäänestyksestä että Internet-äänestyksestä. Vuoden 2009 europarlamenttivaalit toimitettiin pelkästään äänestyslipuilla.

Englannissa toteutettiin yhteensä 31 sähköisen äänestyksen kokeilua vuosina 2000-2007. Kokeilut sisälsivät niin äänestyspaikalta tapahtuvaa sähköistä äänestystä, Internet-äänestystä kuin puhelinäänestystäkin. Kokeiluilla ei kuitenkaan havaittu olleen merkittävää vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Äänestäjien luottamus sähköiseen äänestykseen jäi hauraaksi. Lisäksi sähköisen äänestyksen kustannukset kohosivat korkeiksi saavutettuihin etuihin nähden. Lähivuosina merkittäviä uusia askelia ei ole tiedossa.

Saksan vuoden 2005 liittopäivävaaleissa käytettiin 1830:lla äänestyspaikalla (80 000:sta) äänestyskoneita. Asiasta tehtiin valitus Saksan perustuslakituomioistuimelle, joka keväällä 2009 antamassaan päätöksessä totesi äänestyskoneiden käytön perustuslain vastaiseksi. Perusteluna oli se, etteivät äänioikeutetut voineet kontrolloida sitä, että koneet laskevat heidän antamansa äänet oikein ja tämä oli ristiriidassa vaaleilta vaadittavan avoimuuden kanssa. Perustuslakituomioistuin totesi myös, äänestäjän tulisi voida tarkistaa äänestyskoneella antamansa ääni esimerkiksi paperikuitin avulla.

Irlannissa äänestyspaikalta tapahtuvaa koneäänestystä on kehitetty vuodesta 2000. Vuoden 2002 parlamenttivaaleissa suoritettiin pilottikokeilu kolmessa vaalipiirissä ja saman vuoden kansanäänestyksessä lisäksi neljässä muussa vaalipiirissä. Vuoden 2004 vaaleissa kokeiluja ei kuitenkaan enää jatkettu, koska äänestysjärjestelmän tietoturvasoa kohtaan alettiin esittää epäilyjä. Asiantuntijoiden mukaan järjestelmän turvajärjestelyt oli helppoa ohittaa, muuntaa äänestystietoja ja teoriassa saada kontrolli koko ääntenlaskusta. Paperivarmenteen puuttuminen koettiin merkittäväksi ongelmaksi. Huhtikuussa 2009 Irlannin hallitus ilmoitti luopuvansa kokonaan koneellisesta äänestyksestä. Projektiin ehdittiin käyttää noin 52 miljoonaa euroa.

Virossa on kehitetty pelkästään Internet-äänestystä. Sitä on käytetty vuoden 2005 kunnallisvaaleissa (noin 10 000 nettiäänestäjää, joka on noin 1 % äänioikeutetuista), vuoden 2007 parlamenttivaaleissa (noin 30 000 nettiäänestäjää, noin 3 % äänioikeutetuista), vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa (noin 58 000 nettiäänestäjää, noin 6 % äänioikeutetuista) ja vuoden 2009 kunnallisvaaleissa (noin 105 000 nettiäänestäjää, noin 10 % äänioikeutetuista ja noin 16 % äänestäneistä). Sähköinen äänestäminen on nykyisin mahdollista seitsemänä ennakoäänestyspäivänä ja äänestää voi mistä paikasta tahansa. Sähköisen äänen voi perua ennakoäänestämällä uudelleen joko sähköisesti tai paperisella äänestyslipulla. Äänestäjät tunnistautuvat järjestelmään omilla sähköisillä henkilökorteillaan. Järjestelmä perustuu suljettuun lähdekoodiin eikä siinä ole paperivarmennetta tai muitakaan varmenteita. Virossa ei ole esiintynyt kansalaisjärjestöperäistä tai muutenkaan merkittävää kotimaista kritiikkiä internetäänestämistä kohtaan¹. Sen sijaan ETYJ/ODIHR antoi Virolle joitakin suosituksia sähköiseen äänestykseen liittyen suoritettuaan sinne vaalitarkkailumission vuoden 2007 parlamenttivaaleissa. ETYJ:n mielestä Viron järjestelmä näytti sinänsä toimivalta kyseisissä vaaleissa, mutta se totesi myös, että Internet-äänestykseen liittyy useita haasteita läpinäkyvyyden ja tuloksen luotettavuuden suhteen ja ellei haasteisiin pystytä vastaamaan, tulisi uudelleen harkita sitä, käytetäänkö järjestelmää jatkossa sellaisenaan, rajoitetusti vai ei lainkaan².

Norjassa kokeillaan sähköistä äänestystä 3-10 kunnassa vuoden 2011 kunnallis- ja maapäivävaaleissa. Kokeilu perustuu Internet –teknologian käyttöön. Norjassa äänestysjärjestelmä perustuu avoimeen lähdekoodiin ja äänestäjien käytössä on kryptografinen varmenne. Hankkeeseen on varattu noin 15 miljoonaa euroa.

Sveitsissä kirjeäänestys tuli mahdolliseksi 1994. Valtaosassa kantoneista kaikille äänioikeutetuille lähetetään kirjeäänestysmateriaali ja äänestäjä voi valintansa mukaan äänestää joko henkilökohtaisesti äänestyspaikalla taikka kirjeitse. Kirjeäänestys on hyvin suosittua erityisesti tiheästi asutuissa kaupungeissa (Basel, Geneve), joissa jopa yli 90 % äänestäjistä äänestää kirjeitse.

Liittovaltion kanslerinvirasto on järjestänyt yhteistyössä kolmen kantonin (Geneve, Neuenburg, Zürich) kanssa vuodesta 2003 alkaen lukuisia onnistuneita internetäänestyskokeiluja. Vuosien 2008 – 2011 aikana internetäänestystä on tarkoitettu vaiheittain laajentaa muihin kantoneihin ja ulkosveitsiläisten äänestyskanavaksi. Internetäänestäjien enimmäisosuus on rajattu enintään 10 %:iin liittovaltion ja 20 %:iin kantonin äänioikeutetuista. Tavoitteeksi on asetettu, että vuoden 2015 parlamenttivaaleissa enemmistö ulkosveitsiläisistä voisi äänestää internetissä.³

¹ Viron europarlamenttivaaleissa 2009 herätti kuitenkin keskustelua se, että yksi puolue järjesti nettiäänestysmahdollisuuden puolueen omissa vaaliteltoissa, minkä todettiin koettelevan nettiäänestyksen uskottavuutta (HS 29.5.2009). Joissain arvioissa Viron järjestelmää on myös pidetty haavoittuvana voimakasta ulkopuolista internet-häirintää vastaan.

² OSCE/ODIHR: Republic of Estonia. Parliamentary elections 4 march 2007. Election Assessment Mission Report (Warsaw 28 June 2007).

Itävallassa sähköistä äänestystä kokeiltiin toukokuussa 2009 ylioppilaskuntien vaaleissa Internet-äänestyksenä. Internetin kautta äänesti noin 2 200 opiskelijaa (1 %) 230 000 äänioikeutetusta. Ensimmäisten arvioiden mukaan kokeilun tavoitteet täpärästi saavutettiin, mutta sähköisen äänestyksen hallinnolliset toimenpiteet kuitenkin hidastivat ääntenlaskentaa verrattuna edellisiin vuosiin.

Ranskassa äänestyskoneita voidaan käyttää yli 3500 asukkaan kuntien äänestyspaikoilla. Sisäasianministeriö vahvisti marraskuussa 2003 tekniset vaatimukset äänestyskoneiden sertifiointia varten. Käyttöön on vuosina 2004 ja 2005 hyväksytty kolme äänestyskonetyyppiä. Äänestyskoneiden lähdekoodi ei ole avoin eikä koneissa ole paperivarmennetta.⁴

Äänestyskoneilla on eräissä kunnissa äänestetty vuoden 2004 vaaleista alkaen. Vuoden 2007 presidentinvaalin aikana poliittisessa keskustelussa eräät ehdokkaat ja puolueet epäilivät sähköisen äänestyksen luotettavuutta. Vuoden 2007 jälkeen joissakin kymmenissä kunnissa on otettu äänestyskoneet käyttöön.⁵

Ulkoranskalaisten parlamentin AFE:n vaaleissa on vuodesta 2003 alkaen kokeiltu internetäänestämistä. Vuoden 2009 vaaleissa Afrikassa ja Amerikassa asuvilla noin 330 000 äänioikeutetulla oli mahdollisuus äänestää internetissä. Heistä runsaat 6 000 valitsi internetäänestämisen. AFE:n aikomus on jatkaa internetäänestystä vuonna 2012, jolloin AFE ensimmäisen kerran valitsee omat edustajansa Ranskan parlamentin alahuoneeseen.

Belgiassa on äänestetty äänestyskoneilla jo parin vuosikymmenen ajan. Enimmillään äänestyskoneita on käyttänyt noin puolet äänioikeutetuista.⁶ Saatujen tietojen mukaan Belgiassa tekniikaltaan vanhentuneista äänestyskoneista ollaan toistaiseksi luopumassa ja lähinnä kustannussyistä palataan äänestyslipulla äänestämiseen.

³ Ardita Driza-Maurer: "Internet Voting & Swiss Abroad". International Workshop on e-voting abroad, -
Vienna 18 May 2009.

⁴ OSCE/ODIHR: France, Presidential Election 22 April and 6 May, Needs Assessment Mission Report, -
(Warsaw 3 April 2007). -

⁵ Chantal Enguehard: "Transparence, élections et vote électronique". Journée d'études de l'Association -
Française de Droit Constitutionnel "Démocratie électronique". Besançon 13 novembre 2009. Tämä koski -
noin 1,3 miljoonaa vuoden 2009 europarlamenttivaaleissa rekisteröitynyttä äänestäjää. -

⁶ OSCE/ODIHR: Kingdom of Belgium, Federal Elections 10 June 2007, Needs Assessment Mission -
Report, (Warsaw 21 May 2007). -